

čeho by rád obsáhnul, a bojí se toho, co zájmům jeho stojí na odpor. Co nám donese nový statut? jak určí naši budoucnost? to je nyní trapná otázka, kterou každý, komu na věcech obecných něco záleží, přemýtlá na mysli.

Vztahuje se pak otázka tato zvláště na dvě věci, sněm (diету) a řeč. Z ohledu sněmu se ptá zvědavost, či budeme míti, jako prve, společný sněm krajinský, či pak, jako Halič, sněmy krajské¹ čili distriktní? Z ohledu pak řeči sobě předkládáme v úzkosti srdce otázku, nakolik se stane skutkem § 71 ústavy říšské od 4. marce, který „pojišťuje rovné právo všem národnostem a jazykům v krajině uhorské užívaným, ve všech života veřejného i občanského poměrech?“

Urputné namáhání na úřednictvu železnou podporu majícího maďarismu, aby nadvládu svou zachoval i nadále, a slovenčinu do tmy dávné nicoty ze světla veřejnosti (publičnosti) zpět zatisknul, přátele a ochránce slovenského národu slušnou naplňuje úzkostí, aby poslední věci naše nebyly horší, nežli maďarské, aby sme ku veřejným službám přístup měli; jestliby pak potomně maďarská řeč panovala na sněmě a, jako z dosavadních kroků vidno, při soudech, německá pak při politické správě, při vojsku, při finančních a policejních záležitostech — tuť by nás potkalo to neštěstí, *žeby sme až dvě cizí diplomatické řeči měli*, a jen pod výminkou známosti obidvouch účast na veřejných službách míti mohli.

Tehdá by o vývinu naší národnosti, o pozdvihnutí a zve[le]bení zanedbaného lidu slovenského ani jen řeči více býti nemohlo. Naše mládež by se vrhla s celou duší na řeči cizí, zanedbala by pro ně řeč svou národní naskrze, ano i věcnaté vědy a umění, náš pak dům by zůstal pustý. Odcizení bratrové a sestry by se nikdy nenavrátili ku nám, ale ještě více se vzdalovali od nás; nebo chatrné množství jde, neznaje ctnosti, za okamžitým ziskem a makavým prospěchem. Naše řeč by se sice mrložila v nižších života, ale bez vzdělavatelských zásob duchovních. Naše literatura by se nikdy nepovýšila nad katechizmus a kalendáře. Z vítaného pěvcemí našimi věku nového by nám brzo jen hořká zbývala památka.

Proto nech ještě raz vysloví společně tyto ústa slovenského národu společnou všech věrných jemu synů žádost. Jestli prosby o zvláštní postavení Slovenska vyslyšeny nebudou, nechže aspoň budeme ušetřeni dvojí řeči cizí diplomatické. Jestli německá řeč má míti platnost pro celou říši, nechže má ona sama platnost v záležitostech mezinárodních u nás v Uhřích. Německou, velikou zásobu pokladů duchovních vládnoucí, řeč se i posavad učil jak Slovák, tak i Maďar, a bude se jí učít potomně ještě více, aby se Slovák nad to i po maďarsky učít musel, to se tak málo může žádat, jak aby Maďar ku slovenčině nucen byl. V záležitostech domácích, při soudech i správě, řeč slovenskou, v záležitostech pak mezinárodních německá — to jest naše heslo, které nám, Bůh to vidí z nebe, žádná národní nenávisť nešepce, ale povážení našeho postavení, našich poměrů a potřeb, a srdce i na jazyk klade.

40

Články Jonáša Záborského „Potřeba učené společnosti“ (a), „Zřízení učené společnosti slovenské“ (b) a „Návrh hlavních stanov literárního slovenského spolku“ (c).

¹ Má na mysli snemy pre jednotlivé kraje čiže dištrikty, ktoré sa však za Bachovho absolutizmu neuskutočnili.

Uverejnili Lichardove NS, roč. III, č. 30 z 20. marca 1851 (a), č. 36 z 27. marca 1851 (b) a č. 37 a 38 z 29. a 31. marca 1851 (c).

V revolučnom vir-vare rokov 1848—1849 zanikol vládnymi úradmi ešte nepotvrdený slovenský literárny spolok Tatrín, inštitúcia, vyvolaná k činnosti snahami štúrovcov pozdvihnúť literárny ruch na Slovensku najmä vydávaním krásnej a náučnej literatúry, a to v novom spisovnom jazyku slovenskom. Potreba spolku, akým bol zaniknutý Tatrín, neprestala ani po potlačení revolučného hnutia, ako o tom svedčia podnetné úvahy a návrhy Jonáša Záborského. Nový literárny spolok nemá byť podobný Matici českej, ale skôr Tatrínu. Jeho úlohou má byť vydávanie náučných kníh a krásnej literatúry. Má sa vystríhať vo svojej činnosti náboženskej jednostrannosti, ako aj politickej problematike, aby neohrozoval potrebný proces národného zjednocovania a nevyvolával proti sebe zákroky vrchností. Nový spolok mal položiť základ na vytvorenie národného fondu, mal mať múzeum a knižnicu a neskôr mal vybudovať i vlastný dom. Spolupráca s Maticou českou mala sa uskutočňovať najmä pri nedostatku knižnej produkcie slovenskej tým, že slovenskí členovia nového spolku mali dostávať podielové členské knihy ňou vydávané. V súvislosti s akciou založenia slovenského literárno-vydavateľského spolku pripravovalo sa aj založenie slovanskej akadémie.

a)

Otázka slovesnosti alebo literatúry sahá hlboko do politiky, neb ona jest jeden z hlavních faktorů osvěty a cti národu. Národ nemající své vlastní literatury, jest jak onen pošetilec v národní přípovědce naší, který zbudovav dům, okna na něm neučinil, než vřecem chtěl vnášeti dnu světlo. V takovém národu jen jednotlivé osoby vzdělány býti mohou, nikoliv ale národ celý, a ti, kteří se vzdělávají, také i odpadují od národu, nechávavše srdce tam, kde sbírali umění. Každá, jen poněkud větší osvěta, jest odvislá od známosti řečí cizích, proto jí málokdo účastným býti může; veliké množství zůstává surové, nevědomé, nejen od cizinců, než i ode svých vlastních synů opovržené. Jest to tedy utěšený úkaz, že my Slováci vycházíme pomalu z onoho stavu, kde se výtečnější hlavy styděli *slovensky* psát, a vzdělávání literatury naší téměř celkem bídným toliko rectorikům¹ zanecháno bylo; že teraz už nejučenější mužové na pole národní literatury vystupují, aby jí mozolmi svými vzdělávali. Toto je znak lepšího nastávajícího nám věku; toto je semeno, z kterého *slovenskému národu* onedlouho vzdělanost a osvěta doma, i čest před světem, vzejde; tak přestaneme, bohdá, platiti za krdel na světě nic neznamenajících surovců.

Ku zdárnému ale prospěchu v literárních snahách našich potřebujeme neomylně nějakého svazku, potřebujeme, aby všickni čelnější mužové naši, i ti, co pérem, i ti, co jen odbíráním knih slovesnost národní napomáhati mohou a chtějí, ve spolek vstoupili, aby tak spisovatelům byla dána jistota odbytu, čítajícímu pak obecnstvu bezpečnost, že se mu pode jménem literatury slovenské nebudou pchatí na krk dílečka, z kterých

¹ Má na mysli drobných, naoko bezvýznamných dedinských učitelův.

žádného užitku nemá. Aby se těmto nesnázem prostředkem literárního spolku spomohlo, svrchovaný jest čas. Nejedem z našinců, kterýby buď vědy, buď umění vzdělávati i mohl, i chtěl, odsuzuje se k nečinnosti při vši dobré vůli své, nebo co má započítati s dílem svým, když ho po mnohých mozolech dovrší? Žáden knihkovec ho od něho ani zadarmo k vytisknutí nepřijme, jestli ho pak sám na své útraty dá vytlačit, nastane mu, když hromada knih leží před ním, trapná otázka, co s nimi počít? Musí odložit stud na stranu a ponoukati je i těm, kteří je nežádají. Této, všecku literární činnost hamující nesnázi, byl by učiněn konec, kdyby sme spolek literární měli, který by výtečnější díla vydával a mezi spoluoudy své rozposílal. Kdyby nás jen 500 ve spolku tomto bylo, již by sme měli 500 jistých odbíratelů, a menší aspoň díla by se bezpečně vydávati mohla. I pouzí odběratelé by měli garancii, že vycházející dílo hodno jest, aby peníze zaň vydali, poněvadž by se každé před vytisknutím některým nestranným znalecům ku posouzení oddalo, a jen vtedy uveřejnilo, jestli by ho tito za hodné tisku uznali. Potom by se zamezila i ona smutná anarchie a vyklavost v dobropisemnosti, která nyní při našich literárních plodech panuje, nebo by sobě spolek vytknul jisté zásady, dle kterých by stále pokračoval.

Dále o této věci řeč šířiti bylo by zbytečné, otázka ale jest, jako by měl žádoucí ten spolek literární býti pořádan.

b)

Promluvivše o potřebě literárního nějakého spolku na Slovensku, udáme nyní způsob, jak by, dle našeho zdání, spolek takovýto býti měl. My vyslovíme domnění naše o této věci, nech se potom ozve, kdo jináče smýšlí, aneb nedostatky v návrhu našem zbadá, aby sme věc dobře vyvařenou na vyšším místě podali, a nežádali o potvrzení ústavu, o kterém ani my sami ještě náležitěho pochopu nemáme; neprosili o dovolení k něčemu, o čem ještě náležitěho sami neznáme, jak to srobíme.

Obyčejně, když o literární společnosti slovenské řeč jest, každý myslí při tom na *Matici* českou,² srbskou a ilýrskou, a něco podobného sobě představuje i u nás na Slovensku. Naším zdáním ale u nás *Maticy*, ve smyslu Čechů, Srbů a Chorvátů, povstati naskrze nemůže. A proč? Proto, že my nemáme ani žádného centrálního města, jako Češi a Chorvátí,³ ani s národem se stotožňující a představující ho hierarchie,⁴ jako Srbi. Darmo člověk hledá na Slovensku města, ve kterém by inteligence slovenská byla soustředěna, aneb ve kterém by aspoň více kolumnálních⁵ mužů slovenských stálé mělo bydlení. Naši učení, od kterých se zvelebení národní literatury nadíti možno, žijí roztroušeni po celém Slovensku; na to pak teraz ani pomyslití nemožno, aby se platem zaopatřili a celkem ve službu národu, tak jako např. akademici maďarští,⁶ vystoupili.

² Bola založená roku 1831 na vydávanie českej literárnej tvorby.

³ Češi mali svoje národné stredisko v Prahe, Chorvátí v Záhrebe.

⁴ Slováci sa len v malej miere mohli opierať o svoju cirkevnú hierarchiu v národných veciach. Ináč to bolo u Srbov a Rumunov v Uhorsku, ktorí mali svoju pravoslávnu cirkevnú hierarchiu oddanú národným záujmom a veciam. Mohli preto rátať s jej mravnou pomocou a hmotnou podporou, keďže aj v politických zápasoch sledovala národné záujmy, ako sa to ukázalo i po roku 1867.

⁵ Význačných, pozoruhodných.

⁶ Dostávali, podobne ako členovia Francúzskej akadémie, za svoje členstvo pravidelnú odmenu.

V našich okolnostech nám jen o to jde, a jíti může, aby ti mužové, kteří na národní literatuře účasť bráti chtějí, už či i spisováním, či jen odbíráním knih, svazek nějaký a spojení mezi sebou měli, aby byl i nějaký pořádek i bezpečnost při spisech na světle vycházejících, aby všechno, co má tiskem okřídleno býti, přišlo napřed na riečicu kritiky, a co se vydá, aby mělo pojištěné odbírací publikum, potom aby se položil základ národního jmění,⁷ kterého potom dobrodincové rozmnožovali obětmi a příspěvky svými mohli. Nebo posavad sme v takovém byli stavě, že sme ani dobroditi národu našemu nemohli. Nejedem by vděčně, za živa, či v testamentě, časiku jmění svého národu obětoval, ale co má počít? komu obět svou svěřit? Není zajisté nikoho, kdoby jmění národní opatroval.

Tomuto musí spomoženo býti, ale, jako povědám, ne skrz *Maticu slovenskou*,⁸ podobnou české, srbské, chorvatské, nebo takováto je u nás nemožná, než skrze *literární spolek slovenský*, který bude zřízen na způsob *Tatrina*.⁹ Spolek tento nebude přivázán ku žádnému městu, ale bude přivázán ku osobám, nebude mít stálé sídlo na jednom místě, ale bude držeti každoročně aspoň jednu schůzku. Ve schůzkách těchto zloží účtovník účty, jmenují se rozličné výbory a pověřenictva, podle potřeb odevzdají se příslušné rukopisy ku posouzení, přeslyší se domnění o dílech ku posouzení oddaných, rozhodne se o tisku a prodaji knih, zkrátka, uspořádají se všechny záležitosti společnosti, jak literární, tak také i hospodářské.

Když pak spolek takovýto literární do života vstoupí, jeho potom věc bude, pečovat o nějakou místnost pro slovenskou knihovnu a starožitnosti. Místnost tato by mohla býti za ten čas, pokud možno bude na národní dům pomysleti, buď při kapituli některé, buď pak při řeholnickém některém konventě.

Tolik vůbec o učené společnosti slovenské.¹⁰ Budoucně podáme i nástin hlavních stanov (štatut) společnosti této. Těšiti nás bude, jestli se i jiní potom o věci této v novinách našich ozvou, aby se pochopy o ní rozvinuly, myšlenky vyjasnili. My návrh náš nedržíme za nejlepší, jestli kdo co lepšího zná, nech poví, my náhledům jeho vděčně dáme místa, bytby našim odporovaly.

c)

Nástin hlavních stanov literárního slovenského spolku

1. Nejblíží záměr spolku tohoto jest, napomáhati vzrůst literatury slovenské, a síce tím způsobem, aby se spisovatelům dala jistota, že díla jejich, jestli jen zdařilá budou, vyjdou na světle, čitatelům pak garancie, že se jim žádné nanichodné čarbaniny na krk

⁷ Záborský mal na mysli vytvorit fond, ktorého výnos by zabezpečoval podujatia navrhovanej literárnej spoločnosti.

⁸ Porovnaj úvahu J. Viktorína, *Několik slov o Matici slovenské*, uverejnenú v SN, roč. III, č. 56 z 15. mája 1851. Upozorňuje v nej na prípravy a zhromažďovanie peňazí na zamýšľaný spolok a navrhuje ustanovit výbor, ktorý by vypracoval základné stanovky a podal ich na potvrdenie na patričné úrady. Do tohto výboru navrhoval Viktorín Fr. Hanricha, J. Hattalu, J. Kollára, J. Kozáčka, K. Kuzmányho, D. Licharda, J. Záborského a i. V tomto čase však neboli ešte priaznivé časy pre založenie Matice slovenskej v zmysle návrhu Viktorínovho.

⁹ Záborským navrhovaná osnova stanov literárneho spolku skutočne sa v mnohom ohľade podobala stanovám *Tatrina* z rokov 1846–1848.

¹⁰ Nešlo v skutočnosti o učenú spoločnosť, ale len literárnu.

nevtisknou. Prvé se dosáhne tím, že vydávání dobrých knih společnost, jako síly její stačiti budou, přejme na sebe, druhé tím, že každé dílo napřed pověřenectvu bude ku posouzení oddáno.

2. Další záměr spolku jest, připravovati pomalu vznik národního domu, v němžby se knihovna a rozličné sbírky, zvláště stariny, placenými úředníky opatrovali; potom shromáždití pokladinu (fond), z níž by se někteří výbornější mužové do služby národu najali a odměny za vědecká i umělecká díla vyznačovali. Skrovný počátek všeho tohoto by se učinil založením národní knihovny a sbírky stařin, které by se na ten čas některé kapituli aneb řeholnickému konventu svěřiti musely, a zřízením kassy národní, čím by se možnost dala každému, či za živa, či na případnost smrti, jmění své, aneb částku jeho národu obětovati.

3. Poněvadž národ slovenský dosavad žádného centrálního města, kdeby hlavní jeho duševní síly soustředěny byly, nemá, spolek nebude přivázán na žádné určité místo, jen ročité schůzky, kde se nejpříhodnější místo ukáže, držívati bude. Místo a čas jejich se určí vždy v předcházejícím shromáždění a ohlásí se nadto cestou novin, skrze správce spolku.

4. Ve schůzkách těchto může s konečným vymezením vši politiky, toliko o záležitostech literárních a o jmění národním rokováno býti. Tam zloží každoročně účty každý, komu něco od společnosti svěřeno bylo; tam se budou voliti potřebné úřady a pověřenictva (komise), tčm se určí, co se během roku konati má, tam se rozhodne o tlačení a rozprodání knih. Pokud stav obleženosti trvá, může se strany vlády přítomen býti zvláštní komisař, aby viděl, co se děje.

5. Místo a hlas při schůzkách má každý *zakladatel*. Zakladatelem pak jest každý, kdo aneb odrazu 50 zl. str., aneb v pěti letech po 11 zl. str. zloží.

6. Jistina z tohoto shromážděná se dá na bezpečné místo na úroky. Ona sama nikdy nemůže býti strovena, než musí až potud, . . .⁴¹ pokud postačí k zakoupení aneb vystavení národního domu. Jen úroky se budou vydávat na knížky, které zakladatelé budou dostávat darmo, aneb, jestliby velmi nákladné byli, v levnější ceně. Bude se hledět na to, aby každý zakladatel asi tolik knih ročně dostal, kolik by se zakoupiti mohlo za úrok od sto zlatých.

7. Vydávati pak bude spolek zvláště díla *vědecká*; umělecká (básnická a řečnická) jen vtedy, kdyby zvláštní nějakou výtečností vlády. Vylučují se celkem díla církevno-náboženského a politického obsahu. Tamto, aby rozlišovat víry nečinila překážku spojení, toto, aby se spolek v nebezpečenství nevrhnul. Pod politickými však se nerozumějí díla, v nichž se stav věcí didakticky vysvětluje, ale ve kterých se o politice rozjímá.

8. Každé na útraty spolku vyjítí mající dílo musí anebo včas schůzky, anebo pak před ní, oddáno býti ku posouzení jednomu z pověřeniků, ku kterému náleží, který ho svým spolupověřenikům, na útraty pisatele se svým soudem o něm, odešle, a potom ve schůzce o něm oznámení učiní a poví, či se za hodné tisku uznalo, či ne.

9. Vyjmenují se pak pověřenictva (komise) pro díla básnická a řečnická, pro dějepis, pro zeměpis a statistiku, pro vědy přírodní, pro lékařství, pro nauky právnické, pro mluvnice a slovníky, pro řeckou a latinskou literaturu. Každé pověřenictvo bude pozůstávati ze 3 znalečů, z nichž 2 musejí uznati dílo za hodné, jestli se má do tisku dáti, jináč se původcovi navrátí zpátek. Jestliby některý z pověřeniků dílo své chtěl dáti

⁴¹ Nečitateľné slovo, asi „postačí“.

pod censúru, on sám o něm soudit nesmí, ale se přibeře jiný doplňující pověřeník, který se každému pověřenictvu, na případnost potřeby, hned při volení přidati musí.

10. Toto všecko však platí jen o dílech neznámých a spisovatelích méně proslulých. Nebo jestliby spolek, v čas schůzky, jednohlasně rozhodnul, aby dílo některé vytlačeno bylo, aneb jestliby někomu zvláště vypracování neb přeložení díla některého svěřil, tu nepotřebno žádného ani posouzení ani ocenění.

11. Odměna spisovatelům pravidelně se ten čas nepodá, vyjma 20 výtisků z vlastního díla, žádná. Jestli by však dílo bylo takové, kterého vystanovení s mnohými chodí nákladky, může se ve schůzce původci i mírný honorář přisouditi.

12. Ani těm, kteří úřad nějaký při spolku zastávají, nechodí za to žádný plat, jen co v záležitostech úředních vydali, toho náhradu požadovati mohou.

13. Bude pak spolek tyto asi mít úřady. Předně *správce*, který bude celý spolek představovat, jménem jeho platná nařízení vydávat, schůzky svolávat, v nich předsedávat, pořádek ve všem zachovávat. On bude představovat výkonnou moc spolku, svévolně však nesmí činit nic, než musí vůli většiny ve všem plnit. Místo jeho zaujme na případnost smrti, nemoci aneb jiné překážky *místosprávce*, který na tu případnost celkem v moc správce vstoupí. *Zápisník* bude vésti zápisnici (protokol), do ní vnášeti všecko, co se ve schůzce uzavřelo a co se mu naručilo. *Pokladník* bude opatrovati peníze, za které musí dobře stát a každoročně hodnověrné účty složit, které potom správce, zápisník a knihovník podpíše. *Knihovník* bude míti pod ochranou knížky a završené zápisnice, tak jako i stařiny, kdekoli ony zloženy budou.

14. Poprosí také spolek někoho z vysocepostavených mužů za prvního *ochránce* (protektora), který nemusí býti údem spolku, tak jako jiní úředníci, ani se jináče do záležitostí jeho míchati nebude, ale tu čestnou povinnost přejme na sebe, zastávati ho a práva jeho brániti, zvláště jestli by o to byl požádán.

15. Bude též spolek míti na všech stranách Slovenska své *jednatele*, kteří v okolí jim vykázaném budou sbíratí peníze a rozposílati knížky.

16. Na místě, kde se budou knížky tisknout, anebo v blízkosti, poprosí se někdo ze spoluoudů za *korektora*, aby obstaral tlačbu a rozposlání knih.

17. Všecky tyto úřady a služby, jsou na ten čas bezplatné, a všecky se obsazují svobodnou volbou zakladatelů na roční schůzce. Volí se pak správce a místosprávce na 3, ostatní všickni úředníci na jeden rok, ale tak, aby vždy znovu potvrzení býti mohli. Dopustili by se kdo nějakého zpronevěření, může správcem odstraněn býti i před časem. A na tuto, tak jako i na případnost smrti, anebo jestliby se komu zastávání úřadu stalo nemožným, jmenuje správce, do času volby, úředníka jiného. Správce může také v mimořádných případnostech i v neobyčejném čase svolati schůzku, anebo i krom schůzky naříditi, co za prospěšné pro spolek uznává, a z čeho doufá, že se bude moei před shromážděním zodpovídati. Jestliby však moci své proti obecné vůli nadužíval, může i on před časem z hodnosti odstraněn býti.

18. Zakladatelé, kteří se na schůzku dostaviti nemohou, mají právo hlas svůj o některé věci i písemně odeslat, jináče uzavírají jen přítomni a většina poměrná (relativná) jejich hlasů rozhoduje.

19. Co kdo raz spolku dal, to nikdy více zpátkem žádati nemůže, a kdo, započta platit, přestal, ztratí svou vložku, jestli po napomenutí od správce za 3 měsíce s platěním odkládá, pak z počtu zakladatelů se vytře.

20. Spolek přijímá za pravidlo, nevydávati díla, jen opravdu užitečná a vzdělavatelná, pročež, jestliby nastal rok jalový, žeby se žádné takové nevyskytlo, objedná sobě

raději některé od Matice české, zvláště jestliby tam se něco pro nás příhodného vydalo, a zakladatelům místo vlastního rozpošle.

21. S Maticí českou vůbec chce spolek v úzkém zůstávati spojení a bude ji všechny knihy své posílati na záměnu, avšak nejen jí, než i všem slovanským literárním spolkům v Rakousku.

22. Do vlastní knihovny odloží spolek z každého vydaného díla 3 výtisky.

23. Aby se pak dokonale vědělo, kolik výtisků má ze kterého díla tištěno býti, přijmou se do spolku i takoví, kteří sice uloženou summu nezloží, ale se zavážou, že každé vycházející dílo v ustanovené mírné ceně odkoupí. Tito se budou jmenovati *stálými odbírateli*, ale do záležitosti spolku se míchati, leda poradou, nebudou. Potom se každé dílo ohlásí popředku v novinách, aby kdo chce naň předplatit, u jednatelů společnosti to učiniti mohl.

24. Aby pak o pravopisu žádné hádky nevznikly ustanovuje se popředku, že spolek žádne jinakší knihy vydávati nebude, jen které písány jsou pravopisem dávnym, totižto *česko-slovanským*, čím však se nevylučuje užívání slov a výrazů nám vlastních. Toto vyhledává srozumitelnost, tamto spojení, v němž síla leží.

25. Kdo za úda spolku stane, tím samým se všechněm těmto stanovám podrobí, které mohou sice změněny býti, ale jen ve schůzce, jestli $\frac{2}{3}$ zakladatelů toho žádají.

41

Clánok Jána Palárika „Slovo na čase o vyrovnání rozepre strany spisovného jazyka na Slovensku“.

Uverejnili SP, roč. 1851, zv. II, str. 91—93 a 94—95 z 25. septembra 1851.

V sporoch o uplatnenie spisovnej slovenčiny stredoslovenskej, ktoré vznikli, vlastne sa obnovili po zavedení tzv. staroslovenčiny a trvali až do vydania Hattalovej *Krátkej mluvnice slovenskej*, postavil sa Ján Palárik na obranu štúrovskej slovenčiny a argumentoval nielen na adresu jej domácich odporcov, ale aj na adresu Čechov, ktorí neprestávali bojovať za uplatnenie češtiny na Slovensku v dobe, ktorá bola pre to priaznivá. Palárik podrobne vysvetľuje, prečo Slováci chcú a musia zotrvať na spisovnom jazyku štúrovskom a vytýka Čechom, že neochotou upustiť od istých zvláštností znemožnili literárnu jednotu Čechov a Slovákov.

Dľa muojho zdania dva sposoby nám zbývajú k vyrovnaniu tejto národnej rozepre. Prvý záleží v tomto: keď sme my (Slováci) tak úprimnú vuolu a ochotnosť k narádzaniu spojenu sa s Čechami, prostriedkom jedného spisovného jazyka ukázali, nechže aj naši bratia Češi túto našu ochotnosť vzájomne odmenia úplným zavrnutím toho, slovenskiemu kmenu a celiemu Slavianstvu odporneho, neznesiteľného *fika* a *eckania* pravidla a na miesto toho nech prijmú naše zachovanie slovanské, blahozvučnejšie formy tvorenia ohybovania slov, potom my tiež to, čo v češtine dobrého, slovanského, zachovaného sa nachodí, nám ale chybuje, do našej slovenčiny uvedieme, vtelíme, prijmeme. Jedine takto dalo by sa o spojení literárnom s Čechami dačo pojednávať,